

IVAN STANKOV

Ivan Stankov s-a născut la 30 noiembrie 1956 în satul Gomotarți, regiunea Vidin. Din 1985 a îmbrățișat cariera universitară și actualmente este profesor la Universitatea din Veliko-Târnovo, unde ține cursuri de literatură bulgară. Pe lângă activitatea didactică, participă activ la viața literară din țara vecină, inclusiv cu articole și luări de poziție în presa de specialitate. În peisajul criticii literare bulgare, Ivan Stankov este o voce inovatoare și cu autoritate, cele șapte volume ale sale consacrate unor scriitori bulgari și unor aspecte din evoluția literaturii bulgare a secolelor XIX și XX fiind extrem de apreciate.

Din anul 2014, odată cu apariția primului său roman, *Amintiri despre apă: re minor*, putem vorbi și despre scriitorul Ivan Stankov. Al doilea volum, intitulat *Străzi și vapoare: sol minor*, a fost publicat în 2017 – ambele romane fiind distinse cu prestigioase premii literare naționale. Ele constituie primele două părți ale unei trilogii sau ale unei „simfonii“. Prima carte, în re minor, este despre moartea unui sat, a doua, în sol minor, vorbește despre pieirea unui oraș, iar a treia, despre sfârșitul unei țări. După cum susține autorul, „cele trei acorduri stau la baza blues-ului, muzica tristă și romantică din care au luat naștere majoritatea stilurilor muzicale contemporane“.

IVAN STANKOV

Amintiri despre apă

re minor

povestiri

Traducere din bulgară de
Mariana Mangiulea Jatop

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Remember when you were young,

sol

You shone like the sun.

fa# si b

Shine on you crazy diamond.

mi b re do sib fa

Now there's a look in your eyes,

sol

Like black holes in the sky.

fa# si b

Shine on you crazy diamond.

mi b re do sib fa

R. Waters, D. Gilmor

Laptele

„A venit însă o foamete în țară.“

Geneza 12.10

Eu, unul, nu apărusem încă pe lumea asta, în schimb, sora mea era printre cei vii, încă. Peste un an mă voi naște și eu. Acum ea are doar doi anișori și toți ai casei o îndrăgesc mult, cu deosebire mama. Din păcate nu poate sta acasă cu ea, căci la C.A.P.¹ sunt în plină campanie de însămânțare a porumbului. În sat lumea se plânge că recolta de anul trecut a fost slabă, că au dat totul la stat, până la ultimul fir de pai, că la sfârșitul iernii nu mai e nici un bob prin hambare, iar în grădini abia au încolțit ceapa și usturoiul. Pâinea e pe cartelă, nu se irosește nici o firimitură. Tata a plecat pe vapor, toți ceilalți sunt pe câmp, acasă a rămas doar străbunica să aibă grijă de Anușka (cu accent pe „u“). Așa o cheamă pe sora mea.

Anușka o place pe Buna Sofia, chiar dacă e bătrână și urâtă. Mai are doar câțiva dinți, îngălbeniți, buzele i

1. C.A.P.: abreviere de la Cooperativă Agricolă de Producție. (N.tr.)

s-au pitit și din gură nu a mai rămas decât o dungă orizontală cu colțurile căzute. Are un ochi tulbure și, din când în când, face o mișcare complicată, parcă e ceva lipit pe dinăuntru pe care ea vrea să-l desprindă cu pleoapa, și dă din cap. Zice că are perdea. Ochiul ăsta-i mai alburiu, ca și cum peste el s-ar fi lăsat un fel de ceață prin care transpar galaxii misterioase, iar înăuntru cerul rotund și negru s-ar fi ațintit încoace cu osârdie și nevăzător. Ochiul celălalt e cald și întunecat, dar și el tace ca ochiul cuiva care știe multe. Atunci când soarele își croiește drum printre ridurile, pleoapele și genele străbunicii, negrul din jurul pupilei devine un maroniu transparent, iar în interior licăre neclintit un fir de praf auriu. Pupila însăși rămâne complet indiferentă, ca un tunel înfricoșător ce duce spre înăuntru. Albul ambilor ochi s-a îngălbenit de bătrânețe.

Fața străbunicii e un triunghi de nepătruns, delimitat de baticul negru, ca apoi, spre vârf, acest triunghi să se îngusteze într-un mic cozoroc. Când e cu broboada nu se vede, dar în păr are o excrescență mare cât o jumătate de ou. Cum părul și-l poartă în două codițe subțiri și rare, umflătura e vizibilă când își dă baticul jos – e de un roz pal, acoperită cu o pojghiță de piele fină prin care se întrevăd rădăcinile subțiri, roșiatice ale capilarelor. Când am mai crescut puțin și am început să plecăm în fiecare toamnă spre îndepărtatul Ruse, la celălalt capăt al Dunării, străbunica instaurase un obicei: se așeza pe scaunel, își lăsa încet pe spate baticul, capul devenindu-i deodată mic, neajutorat și rotund. Scotea apoi de la piept o batistă curată,

și-o pune pe cap ca pe-un patrafir, iar Anușka și cu mine, unul după altul, cu ochii strânși de dezgust, apucam cu gura excrescența, ca într-un ritual. Atunci, într-un acces de umilință și iubire adevărată, străbunica rostea în loc de rămas-bun: „Să vă mănânce Buna dințișorii!“ și ofta ca la o ultimă despărțire.

Sora mea e micuță și de asta i se pare că străbunica e foarte mare, uriașă. Chiar și când stă pe scăunelul ăla mic ea seamănă cu o tufă de cimișir, răsărită în fața cuhniei, așa cum e îmbrăcată cu toate cămășile pe ea, ilicele, fustele și șorturile. Un con de pânze și cute, încovoiat la vârf și sprijinit cu barba în baston. Uneori stă așa cu orele și privește undeva înăuntru. Nu departe de ea e întins pe jos preșul pe care se joacă surioara mea. Preșul nu-i de lână, ci e țesut din cărpe de bumbac, pestriț și moale la atingere. Anușka are două păpuși. Una adevărată, cu corpul, picioarele și mâinile din cauciuc, îmbrăcată cu o rochiță în carouri roz și albastre. Păpușa asta e tare cuminte, de cum o pui să se culce, pleoapele i se închid imediat peste ochii albaștri și adoarme. Cealaltă e făcută din cel mai banal știulete. Are părul blond până la genunchi, iar rochia din carouri galben-roșii în relief cade până la pământ. Anușka știe că păpușa e din porumb, dar tot îi place și o studiază îndelung și concentrat. Își plimbă degetul de-a lungul șirurilor drepte și, agale, parcă ar număra, dă din căpșor la fiecare bob. Se uită cum degetul îi alunecă pe umerii boabelor, fixează cu privirea linia de un roșu închis dintre rânduri și vede cum totul începe să crească. Liniile dintre boabe se crapă, apar

prăpăstii adânci. Abia mai respiră, reușește cu greu să sară de la un bob la altul și se sprijină de adâncitura galbenă din vârf. În sus, spre păr, e și mai greu, acolo boabele devin mai mari, chiar și degetul întâmpină rezistență din partea lor, crăpăturile sunt și mai întinse și adânci, hăuri fără fund, fata își ia avânt, săritura durează prea mult, aerul îi șuieră pe la urechi, nu cumva să se uite în jos. La aterizare alunecă, dar reușește să se apuce cu unghiile de spatele rotunjit al celui din urmă bob și, cu puținele puteri rămase, se cațără pe părul uscat și despletit.

Când se mai liniștește după aceste salturi periculoase, Anușka pune cele două păpuși una lângă alta – cea adevărată pe spate, cu ochii închiși, cea din porumb pe burtă, învelind-o cu grijă în părul lung și blond ca să adoarmă. Apoi începe să-și plimbe privirea pe dungile colorate ale preșului. Îi place mult să hoinărească pe-acolo. Până acum n-a fost la oraș, e departe, dar tot ascultând ce povestesc oamenii mari, că acolo se găsesc și pâine și câte și mai câte, și-a inventat propriul ei oraș aici, pe preș. Străzile sunt de tot felul, drepte și largi sau înguste, încâlcite, unele lungi, altele foarte scurte. Și lucrul cel mai important – colorate. Oare cum ar fi să le vadă în realitate așa albastre, roșii, portocalii, să se plimbe pe ele ca aici, pe dungile orașului ei! Și casele vor fi de diferite culori, mari ca niște palate, ea va merge cu spatele la soarele uriaș care apune, el se va lovi în ferestre, în geamurile ușilor din lemn masiv de la intrare, se va sparge în mii de luciri multicolore, care se vor topi repede în aerul portocaliu, iar pașii

ei vor răsuna pe trotuarele de sticlă. Orașul va fi frumos și gol, într-una dintre intersecții Anușka o să vadă un gard înalt din sulite negre, o poartă grea cu un mâner enorm și o fereastră, singura din oraș puternic luminată din interior. La fereastră va zâmbi mama, în spatele ei – bunicii, înapoia lor – străbunicii, iar tata va fi pe apă cu vaporul. Toți vor ține în mână câte pâinișoară, ca aceea pe care cineva a adus-o de la oraș de Paște.

Gândul la pâinișoară o face să-și dea seama că-i e foame. Trăgând-o pe străbunica de fuste, îi zice „papa, papa“. Aceasta tresare, privirea îi fuge în afară și cu ochiul văzător îi zâmbeste surorii mele. Linia subțire a gurii se îngroașă, buzele îi reapar, iar în colțuri se ivesc doi dinți stricați și strâmbi. Soarele galben de amiază se joacă pe pomeții ei proeminenți. Sora mea nu cunoaște încă nici o limbă, străbunica vorbește într-un grai românesc, dar se înțeleg. Se ridică amândouă la fel de greu – străbunica de pe scăunelul ei, sora mea de pe preș, și se apropie cu mers clătinat de bucătărie. Anușka se ține de poalele bunei, iar ea de mânerul lustruit al bastonului. Cele două trepte nu sunt înalte dar sunt greu de trecut. Străbunica întinde brațul ca să se sprijine de tocul ușii, acolo unde vopseaua s-a luat și lemnul lucește unsuros. Anușka urcă treptele în patru labe și-apoi își scutură mânuțele de praf. Buna ascunsese sub un ziar o strachină umplută pe jumătate cu lapte de capră și o ultimă bucatică de mămăligă. Diseară se vor întoarce oamenii de la prășit și îi vor aduce un sac de mălai, așa i-au zis la plecare.

Se așază pe pat, își pune strachina în poală și se apucă să fărâmițeze bucata de mămăligă. Anușka trage cu ochiul nerăbdătoare și curioasă, vrea să vadă cum bucățelele țopăie îmbietor în laptele din vas. Îi place mai mult mămăliga decât pâinea. Pâinea se înmoaie, se îmbibă și se lasă la fund, pe când mămăliga se joacă, se împotrivește caraghios, bucățile se țin cu greutate la suprafață, se răsucesc leneșe de pe-o parte pe alta, stau țepene deasupra laptelui și rămân galbene până la capăt. Anușka atinge cu degețelul o bucată care se șteie mai semeață decât celelalte, o apasă să se scufunde, dar, curând, laptele o ridică la loc. Fetița râde și râsul ei sună ca un clopoțel, apoi își linge vajnic vârful arătătorului. Se gândește cum Buna, spre deosebire de mama, nu o ceartă pentru lucruri mărunte, cum ar fi spălatul pe mâini, dar gustul laptelui acoperă iute aceste gânduri, făcându-le uitate. Deși laptele nu e cald și nici dulce, începe să-l simtă mai întâi în cerul gurii blând, ca apoi să-i inunde gâtul și să se urce spre nas. Sora mea simte cum acolo miresmele se despart, cum se desfac în iarbă și soare, în troscot și frunze proaspete de salcâm. Se-nfioară de plăcere. Papara e gata, strachina e mai plină decât fusese și ochișorii Anușkăi strălucesc de bucurie. Sprijinindu-se în ambele mânuțe pe genunchii Bunei, își ridică spre ea căpșorul, mijește ochii și deschide gurița în fața lingurii mari din aluminiu.

De cum termină copilul de mâncat, bătrâna îl ia pe genunchi să-l descalțe, îl pune pe pat cu capul pe perna joasă și îl învelește cu pătura. Laptele se va revărsa

prin sânge, trupușorul se va destinde și doar nările micuțe vor vibra regulat ca să primească aerul înăuntru și apoi să-l împingă afară, pleoapele se vor lăsa peste ochișorii albaștri și Anușka va adormi la fel ca păpușica ei. Bătrâna va mânca ce-a mai rămas în strachină, apoi va sta nemișcată lângă copilă ca s-o păzească. La ora asta a amiezii muștele nu zboară, ci înoată în văzduhul dens, iar camera e parcă sub apă. Parcă și obiectele devin mai ușoare, masa e cât pe ce să se desprindă de podea, la fel scaunele saltă un pic, gata să pornească domol și triumfal în toate direcțiile. Sus pe perete în rama gălbejită stă Bunul Dumnezeu pe un nor blând și se bucură în fața acestor lucruri. Ceasul din căsuța verde, cu îngeri pe fronton, luminează și el din clopoțel, în speranța că bunicul n-a greșit ceva când l-a întors, ca nu cumva să se trezească copilul. În încăpere dau buzna zile felurite, ani feluriți, intră și ies feluriți oameni, nu sunt numeroși, mai mult rude, unii încă în viață. Aleargă și râde însăși Buna Sofia, de doar câțiva anișori atunci, într-o cămășuță lungă albă și cu părul despletit. Se vede într-o parte cum fuge spre tatăl ei, Păun îl chema, și se aruncă în brațele lui primitoare. Se vede cum podeaua o atrage o clipită ca să o împingă apoi ușor în sus prin aer, cum cămașa urmează cu întârziere mișcarea corpului mititel, cum palmele tatălui, care miros atât de bine a pământ reavăn, îi mângâie chipul angelic de copil. Apoi, cu aceeași lentoare, o ridică deasupra capului, cămășuța vrea să-și ia zborul de pe fetiță, dar umerii micuți o opresc și amândouă cad împreună în îmbrățișarea

tatălui, copila se ghemuiește la pieptul lui sub barba țepoasă, aici nu mai miroase a pământ de primăvară ci a ceapă, și e atât de bine!

În încăpere se perindă anotimpuri, se înșiruie arșițe și viscole, vin primele secerișuri, care zăbovesc un timp ca să apară ea muncind la așezatul snopilor în stog. O durea mijlocul de atâta aplecat și, deodată, într-o dimineață, când își îndrepta spatele ca să se mai dezmorțescă, și-a simțit pentru prima oară sânii. Apoi își aminti cum creșteau în ea chinuitor, cum se rotunjeau și cât de greu îi era să se obișnuiască, după aceea cum se bucura că-i are, cum corpul întreg se avânta spre ei, când în unele nopți sfârcurile li se întăreau, cum în cele din urmă întâi Stanko și apoi Ivan, bărbatul ei de-al doilea, îi sărutau și mușcau, precum copiii, în timp ce ea gemea ușor.

Bătrâna își întoarce spre uliță ochiul sănătos. Masa și scaunele se ținutuesc la locurile lor. Din lumea subacvatică au rămas să înoate doar muștele prin aer, una dintre ele a trezit-o pe Anușka, bărbița îi tremură puțin, gurița i se încrețește și fetița începe să plângă chiar înainte de a fi ieșit din vis. Buna o va alina, o va mângâia cu palma ei rugoasă, brăzdată de bătăături și tăieturi, ca toate palmele din sat. Sora mea va deschide ochii, se va liniști și se va așeza pe marginea patului, iar bunica îi va pune pantofiorii, care vor porni apoi mărunțel în urma bastonului afară în curte. Anușka se pune din nou pe preșul calduț de la soare și se apucă de pieptănatul păpușii din știulete. Bătrâna se salută cu oamenii care trec pe uliță și, din când în când, se

Cuprins

Laptele	7
Ploaia	19
Caisele	29
Pietrele	44
Numerele	62
Grindina	76
Pâinea	89
Seceta	99
Inscripțiile	114
Apa	126
Marmura	137
Malul	151